

Ders : 106**Konu : İSLAMDA AİLE - BİREYLERİNİN SORUMLULUKLARI - 1**

Bu dersimizde İslam'da aile ve aile hukukunu ele alacağız.

Allah'ın emri olan ve Peygamber Efendimiz (sav)'in de birçok hadisinde bahsi geçen evliliğin önemini şu hadis-i şeriften öğrenmek mümkündür:

تَنَاقَحُوا تَكَاثَرُوا فَإِنِّي أَبَاهِي بِكُمْ الْأُمَّمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

*"Evleniniz, çoğalınız. Ben kıyamet gününde diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim."*¹

İSLAM'DA AİLE

İslam'da aile kurumu çok mühim bir rol oynamaktadır. Aile, toplumun çekirdeği olduğu gibi, aynı zamanda kültürel kimliğin, insani değerlerin ve insanlığın inşa edildiği ve ümmet birliğini ayakta tutan bir kurumdur. Aileler birleşerek toplumları meydana getirir. Dolayısıyla çocuk yetişirken, yaratılışla ilgili gelişmelerden önce ahlak ve terbiyesini aileden alır. Sağlıklı nesiller sağlıklı ailelerde yetişir. Aile, kulların yeryüzünde barındıkları en güvenli mekan ve yeryüzündeki cennetleridir.

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِّنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا

*"Allah, evlerinizi sizin için bir huzur ve sükûn yeri yaptı."*²

İslam'da aile nikah akdi ile kurulur.

Nikahın lügat manası, *"birleşmek ve bir araya toplanmak demektir"*³.

Müslümanların nikahında, akıl ve baliğ iki hür müslüman erkeğin veya bir erkekle iki kadının şahit olarak bulunması şarttır. Bu akit, eşlere karşılıklı hak ve sorumluluklar yükler. Böylelikle de aile düzeni sağlanır ve ailenin korunması mümkün olur.

Bakara Suresi'nde geçen bir ayette Allah şöyle buyurmaktadır:

¹ Ahmed b. Hanbel, I, 412

² Nahl;80

³ A.Fikri Yavuz, İslam İlmihali, İslam Fıkhı ve hukuku, S. 339

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Erkeklerin kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi kadınların da erkekler üzerinde birtakım iyi davranışa dayalı hakları vardır. Ancak erkekler, kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler. Allah azizdir, hakimdir."⁴

1- KADININ ERKEK ÜZERİNDEKİ HAKLARI

Mehir

Mehir, İslam hukukunda erkeğin evlenirken kadına ödediği veya ödeyeceği para veya mala denir. Mihir kadının hakkıdır. İsteddiği şekilde tasarruf eder ve harcaabilir. Bu konuya işaret eden ayette de belirtildiği üzere bağışlanabilir de:

وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا

"Kadınlara mehirlerini (bir görev olarak) gönül hoşluğu ile verin. Eğer kendi istekleriyle o mehrin bir kısmını size bağışlarsa, onu da afiyetle yiyin."⁵

Nafaka

İslam hukukuna göre erkek, ailesine ve eşine bakmakla yükümlüdür. Onların helal yiyecek, giyecek ve konut giderlerini karşılamak onun görevidir. Nikah tamamlandığında kadının nafakası kocaya aittir. Kuran-ı Kerim'in Bakara Suresi'nde Allah bu mevzuya şöylece işaret buyurmuştur:

وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ

"Annelerin beslenmesi ve giyimi, uygun bir şekilde çocuğun babasına aittir."⁶

Bir Hadis-i Şerifte ise şöyle buyrulur:

عَنْ حَكِيمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ الْقَشِيرِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا حَقُّ زَوْجَةٍ أَحَدِنَا عَلَيْهِ قَالَ أَنْ تُطْعِمَهَا إِذَا طَعِمْتَ وَتَكْسُوَهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ أَوْ اكْتَسَبْتَ وَلَا تَضْرِبَ الْوَجْهَ وَلَا تُفَبِّحَ وَلَا تَهْجُرَ إِلَّا فِي الْبَيْتِ

Hakîm İbnu Muâviye babası Muâviye (r.a)'den anlatıyor: "Ey Allah'ın Resûlü! dedim, bizden her biri üzerinde, zevcesinin hakkı nedir?" "Kendin yiyince ona da yedirmen, giydiğin zaman ona da giydirmen, yüzüne vurmaman, takbîh etmemen, evin içi hariç onu terk etmemen."⁷

⁴ Bakara;228

⁵ Nisa;4

⁶ Bakara;233

⁷ Ebu Davud, Nikah 42, (2142, 2143, 2144)

Himaye

Bu konu hakkında, Peygamber Efendimiz (sav)'in Veda Haccı'nda yapmış olduğu Veda Hutbesi'nde şöyle bahsedilmektedir:

اتَّقُوا اللَّهَ فِي النِّسَاءِ فَإِنَّكُمْ أَخَذْتُمُوهُنَّ بِأَمَانَةِ اللَّهِ وَاسْتَحْلَلْتُمْ فُرُوجَهُنَّ بِكَلِمَةِ اللَّهِ وَإِنَّ لَكُمْ عَلَيْهِنَّ وَلَهُنَّ عَلَيْكُمْ

“Kadınların haklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah emaneti olarak aldınız. Onların iffet ve ismetlerini Allah adına söz vererek helal edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde haklarınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır.”⁸

Kadınlar, eşlerine Allah'ın emanetidir. Dolayısıyla onların adını lekeleyecek, saygınlığını zedeleyecek, açık saçık kıyafetlerden, hatta şaibeli kadınlarla arkadaşlık etmekten korunmalılar. Koca, eşini himaye etmekle, ona zarar verecek maddi-manevi şeylerden korumakla yükümlüdür. Tahrim Suresi'nde de geçtiği gibi daima haramdan uzak tutmak ve sürekli doğru yolda iletmekle emrolunmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ

“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.”⁹

Eğitim

Koca, başta kendisini, sonra eşini ve son olarak çocuklarını eğitmekten sorumludur. Onlara Kur'an okumayı, farzları ve İslamiyet hakkında en azından temel bilgileri mutlaka öğretmelidir. Nefsi terbiye, ahlak, saygı ve haya olmayan yerde kavga ve gürültü hakim olur. Beraber cemaat halinde namaz kılınmalı, nafîle ibadetler yapılmalıdır. Allah Teala şöyle buyuruyor:

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا

“Ailene namazı emret, kendin de ona devam et.”¹⁰

İyi geçinme

Kadın, eşinin her döneminde yanındadır ve destekçisidir. Arkadaş, yoldaş, hayat ortağı, üzüntü ve sevinçte yanı başında olan dostudur. Sıkıntıda, bollukta hep yanındadır. Aynı duyguları paylaşır. Evin düzenini korumak, aileye bakmak, analık görevini yerine getirmek gibi ağır yükleri vardır. Dolayısıyla aile reisi ve evin direği olan erkek, onu hoşça tutmalıdır. Ona karşı cömert olmalı ve ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Ona şefkatle ve nezaketle muamele etmelidir. Kocanın bu tavrı kadının yüreğine su serper, onun yükünü hafifletir ve rahatlatır. Kocasına sevgisini ve sadakatini arttırır. Bir hadis-i şerifte de öyle buyuruluyor:

⁸ Veda Hutbesi

⁹ Tahrim, 6

¹⁰ Taha;132

Hız. Ayşe anlatıyor: "Hz Peygamber (sav) buyurdular ki: " Sizin en hayırlınız, ailesine karşı hayırlı olandır. Ben aileme karşı hepimizden hayırlıyım. Arkadaşınız olduğu zaman kusurlarını zikretmeyi terkedin."¹¹

2- ERKEĞİN KADIN ÜZERİNDEKİ HAKLARI

İtaat

Koca, aile reisi ve evin direğidir. Ailenin nafakasını temin edip, aileyi himayesi altına alan koca elbette ki itaat edilmeye layıktır. Dolayısıyla kadın, kocasına itaat etmeli, meşru isteklerine karşılık vermelidir. Ayrıca malını dengeli harcamalı ve ev işlerini ihmal etmemelidir. Bir hadis-i şerifte,

مَا اسْتَفَادَ الْمُؤْمِنُ بَعْدَ تَقْوَى اللَّهِ خَيْرًا لَهُ مِنْ زَوْجَةٍ صَالِحَةٍ إِلَّا أَمَرَهَا أَطَاعَتْهُ وَإِنْ نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّتْهُ وَإِنْ غَابَ عَنْهَا نَصَحَتْهُ فِي نَفْسِهَا وَمَالِهِ

"Mü'minin takvadan sonra en hayırlı kazancı salih eştir ki; kendisine baktığı zaman sevindirir, emrettiği zaman sana itaat eder ve kendinin yokluğunda nefisini ve kocasının malını korur."¹² buyurulmuştur.

Nezaket

Kocası eşine nasıl iyi davranmalı ise, kadın da kocasına öyle nazik ve iyi davranmalıdır. Ruhsal ve bedensel rahatı için elinden geleni yaparak kocasını memnun etmeli; yumuşak huylu olmalıdır. Mahremiyetini ve masumiyetini korumalıdır. Eşini her zaman yüzünde tebessüm ile karşılamalıdır. Kocanın neye öfkeleneyeceğini, neyi sevip neden hoşlanmadığını bilmeli ve ona göre davranmalıdır. Özellikle zamanımızda kocayı ağır yükler altına sokan ve aile bütçesini zorlayan pahalı eşyaları aldırان hanımların bundan kaçınmaları en güzeldir. Allah Rasulü (sav) öyle buyurmuştur:

أَيُّمَا امْرَأَةٍ مَاتَتْ وَرَزَوُجُهَا عَنْهَا رَاضٍ دَخَلَتْ الْجَنَّةَ

"Bir kadın, kocası kendisinden razı olduğu halde ölürse, cennete girer."¹³

Sevgi

Bir kadın, kocasına sevgi ile bağlanmalı ve kadınlık görevini yerine getirmeli. Ailedeki mutluluk, karı ile koca arasındaki sevgi ve saygıya bağlıdır. Nitekim şöyle buyurulmuştur: "Erkek hanımına sevgi ve şefkatle bakar, hanımı da ona sevgi ve şefkatle bakarsa Yüce Allah onlara rahmetiyle nazar eder. Erkek hanımının elini tutarsa parmaklarının arasından günahları dökülür."¹⁴

¹¹ Tirmizi, Menakib 85, (3892)

¹² Ebu Davud, Zekat, 32; İbn Mace, Nikah 5/1847

¹³ İbn Mace, Nikah, 4; Tirmizi, Rada, 10

¹⁴ En-Nebhâni, el-Fethu'l-kebir, I, 276

Ailesinin Onurunu, İffetini ve Şerefini Korumak

İtaat konusundaki hadiste de geçtiği üzere kadının görevlerinden biri de kocasının onurunu korumaktır. Dolayısıyla bir kadın, eşinin hoşlanmadığı şeylerden kaçınmalıdır. İstemediği kişileri eve almamalıdır. Ayrıca evini, çocuklarını ve malını korumalıdır. Peygamber Efendimiz (sav) bu konu hakkında şöyle buyurmaktadır:

أَلَا كُتُّكُمْ رَاعٍ وَكُتُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَالْإِمَامُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى أَهْلِ بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهِ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْهُمْ أَلَا فَكُتُّكُمْ رَاعٍ وَكُتُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

"Sizin her biriniz bir çobansınız ve herbiriniz güttüğünden sorumludur. İslam devlet başkanı bir çobandır, bir erkek aile fertlerinin başında bir çobandır. Kadın kocasının evi ve çocukları üzerinde bir çobandır. Kısaca sizin herbiriniz bir çobandır ve her çoban da güttüğünden sorumludur"¹⁵

Alınacak Dersler

1. Kocanın karısı üzerindeki ve kadının kocası üzerindeki haklarından bazıları, saygı, şefkat, itaat, sevgi ve Allah rızası için yapılan fedakarlıklardır.
2. İslam hukukuna göre erkek, ailesine ve eşine bakmakla yükümlüdür. Onların helal yiyecek, giyecek ve konut giderlerini karşılamak, onun görevidir.
3. Kadın, eşinin her döneminde yanındadır ve destekçisidir.

Bu Hafta

1. Anne babamıza, çocuklarımıza ve eşlerimize onları Allah rızası için sevdiğimizi söyleyelim ve küçük bir hediye verelim.
2. Eşler olarak birbirimize sevgi ve saygılı davranma gayretimizi devam ettirelim.

¹⁵ Buhari, Cum'a, 11, Ahkam, 1, Cenaiz, 32, İstikraz, 20, Vesaya, 9; Müslim, İmare, 20; Ebu Davud, İmare, 1, 13